

כוח יוון להתגבר על ההיכל אך לא על קודש הקודשים ובחנוכה התגלתה גניזת אור קודש הקודשים שבהיכל

"טמאו כל השמנים שבהיכל" - כי היוונים היו מטמאים את ההיכל, שכך כוח יוון מיוחד להתגבר על ההיכל, יותר מכל האומות. וסימן לדבר: "היכל" עולה למספרו ס"ה, ו"יוון" מספרו ס"ו - להורות כי יש למלכות יוון כוח גובר על ההיכל, ובזה מטמאים את ההיכל. כי מצד ההיכל בלבד (ללא כוח קה"ק, כדלקמן) - גובר עליו כוח יוון. ולכך כשגברו על ההיכל, טמאו את כל השמנים שבהיכל. ודווקא שמנים, כי השמן הוא מיוחד לקדושה. וראיה לזה, שבשמן מקדשין ומושחין הכל (שמות, לכו-לג), והוא עיקר הקדושה - ואף בזה שלטו יוון, וטמאו את כל השמנים.

ולא נשאר רק פך אחד קטון, שהיה מונח בחותם של כהן גדול. כי כהן גדול יש לו קדושה על קדושה. כי כהן גדול נכנס לפני ולפנים לקודש הקודשים, וזהו קדושה על קדושה. ומצד זה - אין ליוונים כוח על ההיכל⁴¹⁰. ובשביל מעלה זאת, שהיא קודש הקודשים, לא היו יכולים לשלוט יוון באותו פך קטון, שהיה בחותמו ובהסתר של כהן גדול. כי באות הה"א של "היכל" - שיש בה הצירי, יש יו"ד נחה, והיא יו"ד נעלמת, שנשמע בקריאת הצירי⁴¹¹.

והוא מורה על מעלה עליונה נסתרת שיש בהיכל, והיא מעלת "קודש הקודשים". ובזה לא שלטו היוונים. כי היו"ד שהיא "נח נעלם", מורה על קודש הקודשים - שהוא נסתר ונעלם בהיכל. ושם לא שלטו, על קודש הקודשים, שהוא נסתר.

אבל הכהן שולט אף על קודש הקדשים, שהרי כהן גדול נכנס לקודש הקדשים. לכך 'כהן' (75=) הוא במספר 'היכל' עם יו"ד הנעלמת, שהיא כנגד קודש הקודשים.

הערות - ילמד ענוים דרכו

410 נראה שההיכל מסמל את התורה שבעל פה כפי שמסמלת המנורה בשבעת הקנים. ואילו קודש הקודשים מסמל את התורה שבכתב שנמצאת בארון. והנה התורה שבכתב היא התורה האלוהית ובה אין ליוונים מגע כלל. אולם התושב"ע הרי נעשית על ידי שכל אנושי לכאורה. אלא שהתורה אומרת: "כי יפלא ממך דבר... וקמת ועלית אל המקום... על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא". והיינו שהשכינה שורה בסנהדרין לנתב אותם לאמת האלוהית. אמנם בבית שני היו כהנים שקנו את הכהונה ולא היו ראויים, והמקדש היה מחולל, וחשבו החכמים שניתן יהיה להמשיך בלימוד התורה למרות המקדש המחולל. אולם ניתוק התושב"ע מהתורה שבכתב הופך אותה לשכל אנושי ועל כן יכלו היוונים לטמא את ההיכל ולבטל את התורה. ורק כשמסרו נפשם לטהר המקדש ולחבר שוב תושב"ע לתורה שבכתב - ניצחו את היוונים. ומפני זה נעשה הנס במנורה דווקא שבה היה נס קבוע של הנר המערבי שכל הנרות היו מכוונים אליו והוא אל קודש הקודשים, והוא היה עדות ששכינה שורה בישראל בלימוד התורה שהם לומדים. ונעשה נס של הנר המערבי בכל הקנים ולשמונה ימים, להורות שכל תושב"ע שלנו יונקת מהתורה שבכתב.

411 ואכן ההגייה האשכנזית הוגה את האות יו"ד כפועל. אולם גם מי שהוגה צירי כמו סגול, עיין בדברי ריה"ל בסוף מאמר שני של ספר הכוזרי, שביאר שהחילוק בין צירי לסגול הוא בחילוקי המשמעויות.

מסלול 1: יום ה לפרשת מקץ

מסלול 2: יום ב לפרשת מקץ

ולפיכך היה נשאר פך קטון מונח בחותמו של כהן גדול, שלא שלטו שם יוונים. כי ה'היכל', כל אותיות שלו בנראה, שהם כתובים, רק היו"ד שהיא נח נעלם, שהוא בהסתר. והיו"ד מורה על מדרגה קדושה, כי העשירי הוא קודש בכל מקום. והיו"ד הנחה בצירי שתחת ה"ה"א, מורה על קדושה נעלמת נסתרת, והיא מדרגת קודש הקדשים שהוא נסתר, וזה לא מצאו היוונים. אבל 'כהן' במספר ע"ה, והוא נכנס בנסתר ובנגלה של היכל, ולפיכך היה פך קטון שהיה מונח בהצנע של כהן גדול.

"ולא היה בו להדליק אלא יום אחד", ונעשה נס להדליק בו שמונה ימים" – כי אלו שמונה ימים שנעשה נס באור, דבר זה בא ממעלת קודש הקודשים, ששם לא שלטו היוונים במעלתו שיש לו, והוא הצנע של כהן גדול. ולכך הדליקו בו שמונה ימים, כי קודש קדושים הוא אחר שבעה, וזהו השמיני.

ולמה קודש הקדשים אחר שבעה? כי הנהגת עולם הטבע הוא תחת מספר ז', כי בז' ימים נברא העולם הזה הטבעי. ולפיכך מה שאחר הטבע – הוא תחת מספר שמונה, כי שמונה הוא אחר ז' ימי הטבע.

ולכך המילה – שהיא "על הטבע", שהרי לפי הטבע האדם נולד ערל, וזה מפני כי הטבע נותן שיהיה ערל, והמילה הוא "על הטבע", ולכך המילה ביום השמיני. ומפני שכל דבר שהוא קדוש – הוא נבדל מן הטבע, שהיא גשמית חמרית, ולכך קודש הקדשים שהוא נבדל לגמרי, הוא גם כן אחר הטבע.

ודבר זה רמזו חכמים במדרש (ויק"ר כא,ו): "בזאת יבוא אהרן אל הקודש – בזכות המילה, שנאמר בה (בראשית יז,י): 'זאת פְּרִי־תִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ', נכנס אהרן אל הקודש". וביאור זה, כי לא היה ראוי לבן אדם חומרי לכנוס אל מקום שהוא קודש קדושים, נבדל מן הגשמי החומרי, אם לא שיש באדם המילה, שהוא "על הטבע" גם כן, ובזכות זה היה נכנס אל קודש הקדושים, שהוא קודש נבדל מן הטבע.

ולכך בקודש הקדשים היו הארון והתורה, שהיא שכלית (=רוחנית) בלתי גשמי. והתורה נתנה גם כן אחר הז', שהרי כתיב: "שבעה שבעת תספור לך", ואחר ז' שבועות, ביום החמישים – נתנה התורה... כמו שביארנו למעלה. ובהיכל עצמו היה המנורה ובה שבעה נרות. אבל בקודש הקדשים היו התורה והארון – שהם האור עצמו⁴¹². לכך נקרא

הערות – לימוד ענויים דרכו

412 "כי נר מצווה ותורה אור". המנורה היא כנגד ה"נר" שיש לו סוף, כנגד עולם הזה שיש לו סוף, ואילו התורה כנגד האור שהוא נצחי.

ויש להוסיף על המהר"ל, שבמנורה יש נר מערבי שמכוון אל קודש הקודשים, שהיה "נר תמיד". היינו שמכוח קדושת קודש הקודשים יש קיום נצחי גם לנרות המנורה, וזו ההארה שהתגלתה בחנוכה, כמו שמבאר המהר"ל לקמן שמכוח המדרגה השמינית של קודש הקודשים האירו נרות המנורה. וזהו מאמר הגמרא שם: "עדות היא לבאי עולם ששכינה שורה בישראל", היינו גם בעולם

"ארון" מלשון "אור", שהתורה היא אור, והיא השמינית. ומשם בא הנס של שמונת נרות חנוכה⁴¹³.

וכבר ביארנו כי נשאר פך אחד קטון, שהיה מונח בחותמו של כהן גדול. וידוע כי כהן גדול הוא משמש בשמונה בגדים (יומא עא,ב), וכל זה בשביל מעלתו, שיש לו מדרגה השמינית⁴¹⁴.

וכאשר טמאו היונים את ההיכל, וטהרו אותו מן הטומאה, וחזרה הקדושה מן מדרגה שהיא שמינית, ולכך נעשה הנס שמונה ימים.

וראוי היה זה שיהיה בכ"ה בכסלו, שאז האור יוצא⁴¹⁵. כי בכ"ה באלול נברא האור בעולם, כי העולם נברא באחד בתשרי, ובו נברא האדם, שנברא בשישי של ימי בראשית. והאור שנברא ביום ראשון היה זה בכ"ה באלול, שנברא האור.

ויש לאור ארבע גבולים: הגבול האחד - שהאור הוא בתכלית התגברות שלו והחושך בתכלית המיעוט, ומשם ואילך מתחיל האור להתמעט, והחושך להתגבר - וזהו בתמוז.

ויש גבול, שהאור והחשך הם שווים, ומכאן ואילך מתחיל האור להתמעט והחושך להתגבר - וזה בחודש תשרי, שאז האור והחושך שווים ומכאן ואילך החושך מוסיף ומתגבר על האור.

הערות - ילמד ענוים דרכו

הזה. ועל כן בהיכל עצמו - שהוא הקדושה שבטבע, יש כוח גנוז מקודש הקודשים שהוא הקדושה שמעל לטבע. כמו שביאר המהר"ל לעיל.

וזה ענין תושב"ע שהתחדשה בבית שני אחרי המאבק עם היוונים. כי אף מה שחכמים מוסיפים בתורה, אין זה באמת שכל אנושי, כמו חכמת היוונים, אלא תוספת זו נובעת מקדושת התורה שהיא שכל אלוהי נבדל, תורת משה. ומבירור זה ניתן הכוח בבית שני לחדש ולגזור ולהוסיף. ועל כן הבירור של כוח החכמים לחדש בתורה התברר בסוגיית חנוכה: "והיכן ציוונו" וכו'. ואכן כוח החכמים לחדש בשכלם בתורה הוא מכוח השכינה שבקודש הקודשים - עיין כוזרי ג,לט.

413 נמצא שאף שבמנורה יש רק שבעה קנים - כנגד העולם הזה, אנו עושים בחנוכייה שמונה קנים - כנגד הנקודה השמינית שגנוזה במנורה, ושהתגלטה בגלוי בחנוכה.

414 ויש להוסיף שמפרישים כהן גדול שבעה ימים לפני יום הכיפורים, ויום הכיפורים הוא היום השמיני.

415 עיין ע"ז ח,א: "ת"ר: לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך, אמר: אוי לי, שמא בשביל ססרתי עולם חשוך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו, וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים! עמד וישב ח' ימים בתענית ובתפילה. כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך, אמר: מנהגו של עולם הוא! הלך ועשה שמונה ימים טובים. לשנה האחרת עשאן לאלו ולאלו ימים טובים. הוא קבעם לשם שמים, והם קבעום לשם עבודת כוכבים". ואפשר ש"אלו ואלו" הם שמונת ימי סוכות שאז ישב בתענית ושמונת ימי חנוכה. ויש קשר בין סוכות לחנוכה, ששניהם שמונה ימים ואומרים הלל שלם, ודעת בית שמאי שמדליקים נרות כנגד פרי החג, ובספר חסמונאים נאמר שחגגו באותה שנה של טיהור המקדש את חנוכת המזבח עם ארבעת המינים כיוון שלא חגגו את סוכות. ובסוכות היתה חנוכת בית ראשון. ואכמ"ל.

מסלול 1: יום ה לפרשת מקץ

מסלול 2: יום ב לפרשת מקץ

ויש גבול, שהחושך גובר על האור לגמרי - וזהו בחודש טבת, ומכאן ואילך מתחיל האור להתגבר.

ויש גבול, שהאור והחושך הם שווים, ואחר כך הולך האור ומוסיף, וזהו בחודש ניסן, שאז האור וחושך שווים, ואחר כך מתגבר האור יותר עד חודש תמוז, וכן הוא חוזר חלילה.

והנה התחלת האור שיוצא מן החשיכה הוא בכ"ה כסלו. כי בריאת אור עולם בזמן שהוא שווה היום עם הלילה, וזה היה בכ"ה באלול, או בכ"ה באדר למאן דאמר (ר"ה יא,א) בניסן נברא העולם. אם כן התחלת האור (שיוצא מן החשכה) הוא בכ"ה בכסלו, שאז מתחיל האור להתגבר. ולפיכך נעשה הנס בשמן, והיה האור בכ"ה בכסלו, אף שלא היה שמן להדליק. והיה הנס כל שמונה, כאשר אותו זמן הוא מיוחד להתחלת האור.

והתחלת האור ראוי לבית המקדש, כמו שאמרו במדרש (ב"ר ג,ד): "אמר רבי ברכיה בשם רבי יצחק: ממקום בית המקדש נבראת האורה, שנאמר (יחזקאל מג,ב) 'וְהָיָה כְבוֹד אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶמְדַּרְךָ הַקְּדִים', ואין כבוד אלא בית המקדש, היך מה דאת אמרת (ירמיהו יז,יב): 'כִּפְסֵא כְבוֹד מְרוֹם מְרֵאשׁוֹן מְקוֹם מְקֻדְשָׁנוּ'". עד כאן.

ומה שאמר כי מן בית המקדש נברא האורה, דבר זה ידוע לנבונים, כי כל שהוא מסולק מן הגשמי - הוא אור בהיר, כאשר תבחין בנמצאים הגשמיים, שכל שהוא גשמי יותר, הוא עכור וחשוך. וזה, כי הארץ היא גשמית, ולכך הארץ היא חשוכה לגמרי. והמים אינם כל כך גשמיים כמו הארץ, שיש לארץ גסות ועבות החומרי יותר, לכך המים הם זכים יותר. והרוח עוד יותר מסולק מן הגשמי, ולכך הרוח הוא יותר זך ויותר דק. והאש של מעלה, שהוא יסוד האש, הוא עוד יותר מסולק מן הגשמי, ולפיכך הוא יותר זך ויותר דק, עד שהכוכבים נראים מתוכה, כאילו אין כאן דבר חוצץ כלל.

ומפני כי מקום בית המקדש הוא נבדל מן הגשמי, כאשר ידוע מעניני בית המקדש שהוא נבדל ומסולק מן הגשמי, ובשביל זה אמרו בפרק קמא דבתרא (ד,א) על הורדוס "כבה אורו של עולם" - שהרג את החכמים, שהם אורו של עולם, לכך "יעסוק בבית המקדש - שהוא אורו של עולם". ולכך אמרו שהאור שאינו גשמי, רק מסולק מן הגשמי, נברא ממקום בית המקדש. והדברים ידועים למשכילים ולנבונים.

ולכך היה הנס בבית המקדש, בנרות, ביום כ"ה בכסלו, שהוא מיוחד להתגברות האור ואל התחלת האור, כמו שהתבאר.

ולפיכך אמר בפסיקתא: ⁴¹⁶ המשכן נגמר בכ"ה בכסלו, ולא הוקם עד אחד בניסן. וזה

הערות - ילמד ענוים דרכו

416 במדבר רבה יג,ב: "כשעמד המשכן, היו ישראל אומרים: 'יבוא דודי לגנו' לפי שמלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסלו, ועמד המשכן מקופל עד ר"ח ניסן, והיו ישראל אומרים: הרי עשינו המשכן,

מסלול 1: יום ה לפרשת מקץ
מסלול 2: יום ב לפרשת מקץ

כמו שאמרנו, כי התחלת האור, שהוא חידוש האור, הוא שייך אל כ"ה בכסלו. ובית המקדש עצמו - הוא האור, כמו שאמרנו. ולכך נגמר בניין המשכן - שהוא התחלת האור - בכ"ה בכסלו. אבל לא הוקם בארץ, עד אחד בניסן. כי אין התחיתונים ראויים לקבל האור הזה - הוא אור בית המקדש - רק כאשר העולם בשלמות, והוא בחודש ניסן, שאז העולם בשלמות, ואז הוקם המשכן בארץ, להיות השלמה אחרונה אל העולם...

שאלות מנחות:

- ◆ האם הפך של הכהן הגדול נמצא בהיכל? אם כן כיצד אומרת הגמרא ש"טמאו כל השמנים שבהיכל?"
- ◆ למסקנה - כוח היוונים יכול להתגבר על ההיכל או לא? מתי כן ומתי לא?
- ◆ כיצד נס פך השמן מלמד על הקשר בין המנורה לבין הארון שבקודש הקודשים?
- ◆ הארון מסמל את התורה שבכתב והמנורה את התושב"ע. כיצד נס חנוכה מלמד על אלוהיותה של התושב"ע?

בעקבות חג החנוכה אנו עושים הפסקה בלימוד החל מדף לימוד הבא אנו שבים ללימוד ספר תפארת ישראל

הערות - ילמד ענויים דרכו

מתי תבוא השכינה ותשרה בתוך מעשה ידינו? כשהגיע ר"ח ניסן וציווה הקדוש ברוך הוא להקים את המשכן, שלח להם על ידי משה: מה אתם יראים? כבר 'באתי לגני אחותי כלה'."

מסלול 1: יום ה לפרשת מקץ

מסלול 2: יום ב לפרשת מקץ